

ДИЗАЙН СЕРЕДОВИЩА ТА МИСТЕЦТВА

УДК 711.424

В.І. Проскуряков

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну та архітектурного середовища

ДРУГА АРХІТЕКТУРНА БЕСІДА У ЛЬВОВІ. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ВИСНОВКИ

© Проскуряков В.І., 2006

Розглянуто результати та висновки Другої архітектурної Бесіди, присвяченої питанням освіти дизайну архітектурного середовища.

“Суха теорія, мій друже, а дерево життя вічно зелене”

І.В. Гете

Кафедру дизайну архітектурного середовища у найстарішій архітектурній школі в незалежній Україні – Інституті архітектури Національного університету “Львівська політехніка” – створено у листопаді 2003 року, тобто на декілька років пізніше, аніж це відбулося в архітектурних школах Києва, Харкова, Полтави та Дніпропетровська. Хоча як спеціальність дизайн архітектурного середовища культивувався в нашій школі значно раніше на інших кафедрах, а його ментальні засади почали формуватися ще 160 років тому, від початків політехнічної школи.

Попередня творча діяльність та заходи з відкриття кафедри – підготовка установчих та акредитаційних документів, аналіз досвіду діяльності подібних кафедр в КНУБА, ХТУБА, ПТАБА в Україні, та в навчальних закладах Австрії, Канади, Польщі, Росії – переконали автора в тому, що необхідно усвідомлювати, що є головним рушієм професії архітектора-дизайнера в Україні на початку ХХІ ст. У чому полягають подібності та відмінності, автентика та запозичення щодо світового досвіду, які власні освітні традиції та їх принципові складові.

Тому в ІАРХ у Львові від початку створення нової кафедри визріла ідея проведення круглого столу під назвою „Друга архітектурна Бесіда”, присвяченого завданням освіти дизайну архітектурного середовища в Україні. Захід, на який ми для більшої об’єктивності вирішили запросити окрім провідних науковців, педагогів, освітян, ще й архітекторів-практиків.

Тобто з утворенням кафедри ДАС у Львові відродився архітектурний захід, який в національній освіті отримав власну назву – „Архітектурні Бесіди”.

Ініційована Львівською архітектурною школою в 1992 році зустріч-форум, що отримала назву „Перша архітектурна Бесіда”, стала свого часу помітним архітектурно-освітнім явищем в Україні.

Це був перший від набуття незалежності спільний для всіх архітектурних шкіл України захід, під час якого вперше було сформовано національну архітектурну виставку дидактичних, наукових, творчих праць. Було представлено навчальні архітектурні проекти в широкій жанровій, пошуковій, навчальній палітрі: дипломні, курсові, експериментальні. Вперше проектна експозиція не мала уніфікованого характеру, матеріали подано в довільній формі: чи то креслення, ескізи, чи то фотографії, тексти, ксерокси. Так само вперше експонували крім дипломних проектів експозицій-звіти творчих навчальних майстерень. Було започатковано те, чого ніколи не було і не могло бути на колишніх „всесоюзних” освітніх заходах – було запропоновано одноставно відмовитися від школярського методу оцінок в такій важливій сфері освіти, як архітектура, а також створювати умови і можливість вчитися один в одного, незалежно від напрямку архітектурної школи, прийнявши тезу, що ніколи не можна досягти прогресу в національній архітектурній освіті загалом, якщо цей прогрес відбуватиметься спорадично в поодиноких школах.

Розуміючи, що освіта архітекторів-дизайнерів на початку XXI століття, її пріоритети і мета мають для України визначальний характер запланований захід і отримав свою назву „Друга архітектурна Бесіда”, де слово „архітектура”, як і в Першій Бесіді, вказувало на фах і скерованість освітньо-професійних проблем, а слово „Бесіда” – на розвиток спілкування в майбутньому щодо питань дизайну архітектурного середовища.

Реально в цій Бесіді взяли участь професор В.О. Тимохін з КНУБА, професори В.В. Бондаренко і А.Д. Олексієнко з ХДАМ; професори О.В. Челноков, І.М. Гаврилов та доцент Т.М. Товстик з ПДАБА; професор Х.А. Бенаї з ДОНДАБА; доцент В.Г. Топорков з ПНТУ ім. Ю. Кондратюка; доценти О. Савицька, А.А. Харитоновна з ОДАБА; доцент Н.С. Савчак з Львівської аграрної академії; професори Б.С. Черкес, В.І. Проскураков, А.М. Рудницький, М.В. Бевз, Р.І. Кінаш та доценти Ю.І. Криворучко, І.П. Гнесь, Р.А. Рудик та А.П. Павлів з ІАРХ НУ „Львівська політехніка”. Із запрошених архітекторів-практиків на „Бесіду” прибули В. Каменщик – головний архітектор Львова, В.Марченко – головний архітектор проектного бюро „Гражда”, М. Ягольник – власник і головний архітектор проектного бюро „Приватний архітектор М. Ягольник”, Р. Стоцько, І. Щербаков зі Львова; О. і І. Марфіян – архітектори і власники проектного бюро „Аркона” з Чернівців; О. Абрамкін – архітектор і власник проектного бюро „Тектум” з Івано-Франківська; В. Вєжицький з ПП „КАС” з м.Рівного; С. Зазулич – директор інституту „Закарпатпроєкт” з Ужгорода; О. Коваль, В. Жук, В. Кушнір, В. Соломончук – архітектори і власники проектного бюро „Гурт.Ар” з Дрогобича; М. Омеляненко – заступник начальника управління організаційно-аналітичного забезпечення апарату Держкомітету України з будівництва та архітектури, головний архітектор та власник проектного бюро „Білас Дизайн” Ю. Білас та архітектори з цієї фірми О. Кондратюк та А. Ахаїмова з Києва. На „Другій Бесіді” були присутні у повному складі співробітники кафедри ДАС ІАРХ Національного університету „Львівська політехніка” – Ю. Джигіль, М. Яців, В. Думальський, Р. Кубай, І. Пестрій, Ю. Богданова, Х. Ковальчук, В. Анісімов, В. Шуляр та багато аспірантів ІАРХ – І. Черпінська, Б. Гой, А. Кучер, О. Проскураков та ін. Для чого я так точно описав, хто і звідки прибув на цей захід? А для того, щоб довести, що таке широке розмаїття в представництві архітектурних шкіл, в наукових, методичних, практичних зацікавленнях і світоглядах збагатило і вдосконалило програми заходу, під час завершення якого, окрім декларації традиційних результатів і висновків, було прийняте рішення підготувати „Ухвалу” і ознайомити з нею усі навчальні заклади, творчі організації і проєктувальників. За Програмою „Другої архітектурної Бесіди” у Львові її робота мала проходити у двох взаємоінтегрованих напрямках – у бесідах в аудиторіях кафедри, головними темами яких були „Доктрина освіти дизайну архітектурного середовища” та концепція і завдання освіти дизайну, та бесід під час екскурсій на об’єкти Львова – приклади діяльності архітекторів-дизайнерів. Для цього було вибрано головний залізничний вокзал „Станція Львів” як приклад формування нової стилістики регіональної еклектики; сценографічні рішення балету „Ромео і Джульєтта” у Львівському оперному театрі як приклад монументального дизайну; приклади дизайну інформаційно-рекреаційних мереж в історичному центрі Львова та приклад дизайну інтер’єрів навчального корпусу і рекреацій Львівської Духовної семінарії. Отже, спочатку планувалися виступи представників освіти з проблем і перспектив розвитку професії дизайнера-архітектора як в регіонах, так і в країні загалом, а потім, після екскурсій на об’єкти і спілкування з їхніми авторами, визначення рівня освіти в галузі архітектурного дизайну. Тобто круглий стіл „Друга архітектурна Бесіда”, присвячений завданням освіти дизайну архітектурного середовища, було заплановано за традиційними, відпрацьованими в попередні роки схемами.

Однак від самого початку відбулися якісні і організаційні зміни. Першими факторами, що вплинули на зміни, стали самі доповіді учасників. Їхні жанр, скерованість, глибина і актуальність висвітлених проблем були значно ширшими за ті теми, які від початку планувалися на Бесіді як робочі.

Всі доповіді можна віднести за формальними ознаками до таких категорій: присвячені концептуальним засадам освіти архітекторів-дизайнерів; виступи, присвячені спеціальним аспектам освіти; повідомлення щодо методично-організаційних питань і програмного забезпечення освіти та ознайомлення з програмами або ж звітами окремих учасників делегацій від шкіл. Ці доповіді від

початку заактивізували всіх учасників заходу і, насамперед, архітекторів-практиків, які вплині часу роботи форуму не тільки поділилися проблемами, реаліями і перспективами професії, але і сформувавши ряд вимог і пропозицій з конкретних питань організації освіти.

Першу категорію доповідей, присвячених концептуальним засадам освіти, сформувавши виступи В. Тимохіна, Б. Черкеса, М. Омеляненка, В. Проскурякова.

Другу групу доповідей утворили виступи М. Яціва, Ю. Богданової, В. умальського, В. Шуляра.

Третю – доповіді Ю. Джигіля, В. Топоркова, Р. Стоцько, Б. Гоя, А. Ахаїмової; четверту – виступи Х. Бенаї, В. Челнокова, І. Гаврилова, Т. Товстик, О. Савицької, А. Харитонової, Н. Савчака та ін.

Всі вони заслуговують на увагу, але, враховуючи вимоги і параметри публікації, подані у вигляді скромних анотацій.

Професор В. Тимохін у доповіді наголосив:

“Я дякую, що мені надали можливість виступити першим, що рятує мене від узагальнення результатів викладання дисципліни, яка називається дизайном архітектурного середовища на моїй кафедрі та в Україні загалом. Більше того, я проти будь-яких узагальнень щодо наймолодшої і найдинамічнішої проектної спеціальності, яка тільки-но почала утверджуватися і як творча спадкоємна наступниця самої Архітектури, і як явище науки, а якщо хочете – то і культури загалом.

Я думаю, що ми тут усі зібралися у Львові насамперед для того, щоби посприяти найскорішому утвердженню професії. Утвердженню і навіть захисту. Чому захисту? А тому, що в Україні повиростало багато „школок”, як ми не боролися проти цього, які відверто займаються освітньо-професійним кічем. Біда не тільки в тому, що вони заманюють абітурієнтів і студентів. А і в тому, що ці, так би мовити, „навчальні заклади”, які не є прив’язаними до інституцій, що готують спеціалістів за спеціальностями архітектурних мистецтв, підривають авторитет тих закладів, які його заслужили і діють законно. Необхідно, щоби ця професія зайняла власне місце в міністерських класифікаторах. Щоби Національна спілка архітекторів і Українська академія архітектури вважали цю професію своєю і їй також знайшлося місце в концепції розвитку. Можливо, треба зробити радикальні кроки і сформувати Асоціацію шкіл ДАС України, завданням якої було б забезпечення концептуальних і правових аспектів професії”.

Професор Б. Черкес: “Мені здається, що проблеми, з висвітлення яких почав наше спілкування проф. Тимохін, залежать ще й від абсолютно неправильного сприйняття професії дизайнера-архітектора нашим архітектурним цехом як таку, що не має, через свою молодість, ані власної спеціальної теорії, ані значимих практичних досягнень. Іншими словами, „корифеї” говорять, що явище, яке існує декілька десятків років, в кращому випадку – століття, це ще не доказ того, що дизайн архітектурного середовища – це своєрідний прояв культури і архітектурних мистецтв. Та й унікальних особистостей, що діяли і діють в цій галузі, є недостатньо для підвалин цілого окремого професійного явища-напрямку. Напевно, так воно і є, але, можливо, в інших регіонах і школах. Хочу повідомити, що прояви архітектурного дизайну найвищого гатунку є в освітній, науковій і прикладній діяльності апологетів Львівської архітектурної школи – професорів Ю. Захарієвича та І. Левинського. Але ж вони творили не сьогодні і не вчора. Перший взагалі заснував Політехнічну школу у Львові із архітектурною спеціальністю, збудувавши для її потреб Головний корпус у 1877 році. Заклавши концептуальні засади і апробувавши їх в навчальних і реальних проектах, професіях і спеціальностях, які асоціюються і називаються дизайном тільки в ХХ ст. – реставрація будівель, проектування інтер’єрів і предметно-просторового середовища, дослідження культурологічних і мистецьких засад проектування, виявлення національних і загальноосвітніх засад проектного мистецтва. Другий – проф. Левинський – працюючи на початку ХХ століття, створив комплекс підприємств і фабрик, риси яких значно пізніше відобразилися в таких відомих школах, які вважають гніздами сучасного архітектурного дизайну – „Баухауз” В. Гропіуса, майстерні „Стиль” П. Брука. Левинський створив і розбудував такий комплекс, діяльність якого розпочиналася простим студентським проектом, а в фіналі могла закінчитися „дорослим проектом”, складові просторових, фактурних, конструктивних, технологічних, оздоблювальних рішень якого могли бути виготовлені в натурі самими студентами, на

підприємстві. Це ми і хочемо відродити тут у Львівській архітектурній школі, відкривши з Віктором Івановичем кафедру ДАС, але на сучасніших засадах. Ось чому мені здається, що нам всім, хто сьогодні зібрався в ІАРХ НУ „Львівська політехніка”, треба більш творчо, навіть я би сказав, жертівніше діяти щодо розвитку архітектурного дизайну.

Зі своїм баченням першочергових завдань освіти ДАС виступив **доц. М. Омеляненко**, який повідомив: “Я вважаю, що майбутні архітектори повинні обов’язково володіти знаннями щодо здійснення проектної діяльності та правил організації середовища й знати методологічне підґрунтя цих правил – основу, на якій вони розробляються. Художні, композиційні та організаційно-просторові принципи архітектурно-дизайнерської освіти повинні поєднуватись з технологічними, інженерно-технічними правилами та вимогами.

На жаль, нині дизайн архітектурного середовища здійснюється переважно на інтуїтивній основі, оскільки далеко не всі нормативні обмеження відповідають вимогам сьогодення. У зв’язку з цим визріла необхідність введення до програм підготовки архітекторів такої дисципліни, як „Основи архітектурної нормології” – науки, яка вивчає норми та їхній розвиток, рівень пізнання норм людиною, на основі якого розробляються нормативи для застосування в архітектурній діяльності. Треба зазначити, що поняття норми у цьому випадку дещо відрізняється від загальноприйнятого, а саме: норма – це об’єктивна характеристика такої взаємодії людини з довкіллям, під час якої забезпечуються оптимальні умови для її життєдіяльності.

Архітектурна нормологія повинна стати інтегруючим науковим напрямком, який об’єднає досягнення та подальші напрацювання багатьох наук (біології, валеології, гігієни, соціології, психології та інших), що вивчають різні аспекти взаємодії людини із середовищем, починаючи від потреб людини і закінчуючи засобами їхньої реалізації під час організації архітектурного середовища.

З баченням концептуальних складових освіти спеціальності дизайну архітектурного середовища, її організації і орієнтирів виступив **проф. В. Проскуряков**: “Концепція становлення дизайну архітектурного середовища, на мою думку, повинна враховувати той факт, що всі школи і кафедри мають деякі відмінні риси, мають специфіку викладання, організації навчання тощо. І тому моя ідея освіти архітектора-дизайнера полягає в тому, щоби не підганяти всіх і вся під єдиний шаблон, а перманентно розвиватися, доповнюючи одні одних, збагачуючи і допомагаючи.

Ця ідея постала не тому, що кожна українська школа по-іншому бачить професію архітектора-дизайнера, а тому, що кожна наша школа має свій власний, абсолютно унікальний шлях.

Також ця ідея підкріплюється тим, що призначення наших шкіл – випускати архітекторів-проектувальників, де термін проектувальник – designer – охоплює усю галузь професій від художника до технолога та від матеріалознавця до світлотехніка і фізика. Навчити цьому всьому в одній школі практично неможливо. І якщо спробувати це зробити, то замість архітекторів-дизайнерів ми будемо випускати „діячів”, „ораторів”, „організаторів”, „науковців”, але не самих дизайнерів.

Другий важливий момент. Ми ніколи не сформуємо архітектора-дизайнера методом додавання до освіти архітектора тих чи інших знань – з технології, архітектурної фізики, матеріалознавства, ергономіки чи ще чогось. Ні, ми повинні від початку вчити саме архітекторів-дизайнерів за спеціальною методикою, викладацькими колективами, виражальними засобами, із спеціальними навичками в суміжних галузях. Треба завжди пам’ятати, що ми ніколи не навчимо студентів-дизайнерів без використання сучасних освітніх і проектних технологій.

Необхідно добиватися, щоби на кафедри ДАС не приходили студенти, що вибрали спеціальність випадково або які не потрапили на інші спеціальності. Треба добиватися, щоби приходили свідомі свого вибору – ті, хто свого часу закінчили художні школи, училища, відвідували наші факультативи, відзначилися на загальнопостановчих курсах.

Для того, аби до нас приходили саме наші студенти, замало тільки програм і заходів з дизайну архітектурного середовища. Треба перебудувати, переструктурувати організацію вступу,

відбору, сформувати свій власний комплекс умов, вимог, критеріїв, що постали на освітніх традиціях, які треба розвивати.

Необхідно також завжди пам'ятати, що може бути цінним в освіті архітектора-дизайнера – це те, що з них можуть вийти професійні скульптори, конструктори, сценографи, декоратори, модель'єри. Цього не можна відкидати, оскільки вони вийдуть такими тільки завдяки освіті архітектора-дизайнера, а не всупереч їй”.

Після кави-брейку настав час спеціальних аспектів. Першим виступив **доцент М. Яців**. Ось що він доповів:

“Коли ми говоримо про ДАС як самостійний напрямок архітектурної освіти і найбільше акцентуємо увагу на понятті середовища, то очевидно, що у процесі навчання архітекторів-дизайнерів необхідно звернути увагу на значення світла й кольору в архітектурі й дизайні. Світло й колір як функціонально-технологічні фактори й композиційні засоби, феномени архітектурного простору об'єднують архітектуру та дизайн і сприяють створенню по-справжньому цілісного й гармонійного архітектурного середовища. Дизайн завжди швидко реагував на появу нових художніх тенденцій формування архітектурно-предметного середовища. Архітектура, на мою думку, більш консервативна. Тому я вважаю, що питання світла і кольору знаходяться у площині пошуку “дизайнерської ідеї” організації архітектурного простору у поєднанні з художнім, композиційним задумом проектної пропозиції, а задачі організації світлоколірного середовища мають стати прерогативою творчої діяльності архітектора-дизайнера (а не світлотехніка чи художника-декоратора), який здатний виявити в організації архітектурного простору особливості не тільки функціонального, але й художньо-естетичного порядку.

Організація світлоколірного середовища архітектурних об'єктів чи містобудівельних систем займає позицію самостійного напрямку освітньої і проектної діяльності, з власними образними можливостями, художньо-естетичними й технічними засобами, оригінальною технологією проектної діяльності, а отже – і зі своїми принципами та методами навчання нової професії. Через це впровадження у навчальний процес підготовки архітекторів за спеціальністю “Дизайн архітектурного середовища” дисципліни “Дизайн світла і кольору в архітектурі”, на мою думку, є своєчасним та необхідним.

Ю. Богданова також присвятила свій виступ спеціальному аспекту, а саме, ландшафтному дизайну. Ось цей виступ:

“Ландшафтний дизайн – один із декількох напрямків архітектурної освіти, які культивує кафедра ДАС НУ “Львівська політехніка”. У зв'язку з тим, що цей фах є проміжним між професією архітектора та озеленювача територій (між якими на практиці часто не існує ніякого творчого зв'язку), він вимагає знань як з однієї, так і з іншої галузей професійної діяльності.

Ландшафтний дизайн скеровується переважно на організацію ландшафтного простору, має гармонійно інтегрувати об'єкт архітектури чи цілий архітектурний ансамбль з ландшафтом навколишнього середовища. Більше того, в новій формі синтезу цих видів мистецтв, де традиційні правила побудови архітектурно-художньої композиції зливаються в одне ціле з новими естетичними реаліями нашого оточення, не тільки архітектурний об'єкт, а й елемент (чи декілька елементів) ландшафту можуть виконувати роль доміанти у всьому ансамблі. Отже, ландшафтний дизайн стає самостійним напрямком проектної творчості з власними образними можливостями, матеріальними засобами, своєрідною текстурною й колірною палітрою, з постійною (сезонною) динамікою.

Своєрідність об'єкта та предмета проектування ландшафтного дизайну вимагають уже зараз відповідних принципів та методів навчання”.

Виступ **В. Думальського** стосувався організації простору засобами дизайну архітектури для неповносправних людей:

“Архітектурне довкілля в Україні розраховане на ідеально здорову за середніми стандартами людину. Але люди некладаються у середні стандарти за своїми антропометричними параметрами та фізичним станом, тому переживають багато незручностей у повсякденному житті. Особливо страждають інваліди (неповносправні).

Архітектурне середовище впливає на будь-яку сферу нашого життя, робить для нас доступним чи недоступним пересування, навчання, працю, відпочинок, дозвілля. Треба культивувати у населення нашої країни усвідомлення проблеми безбар'єрності. Те, що для більшості відвідувачів, споживачів, мешканців, покупців та пасажирів є природним і доступним, для людей із зниженою справністю становить нездоланні проблеми. Потрібно, щоб у суспільстві утвердились думка і розуміння, що пристосування, які роблять середовище доступнішим для неповносправних, насправді роблять його доступнішим для всіх інших також.

Щоб неповносправні мали рівні права та могли брати участь у житті суспільства, надзвичайно важливо мати доступне середовище, наявність котрого у жодному разі не зашкодить фізично здоровому населенню нашого суспільства.

Такі терміни, як доступна, пристосована архітектура, універсальний дизайн, безперешкодний доступ – покликані описувати архітектурне середовище та елементи архітектури насамперед з огляду на потреби неповносправних. Доступність передбачає безперешкодне пересування у просторі і можливість користування суспільними надбаннями та благами. Пристосування передбачає адаптацію середовища, в якому проживає, працює, навчається чи відпочиває неповносправна людина. Універсальний дизайн має бути розрахований на переважну більшість людей, а також на широкий спектр неповноправностей, таких як вади зору, слуху, сприймання, руху, а також психоемоційні та інтелектуальні особливості.

Принципам універсального дизайну треба навчати на кафедрах ДАС і вони мають передбачати:

1. Рівноправність використання засобів та приміщень усіма категоріями користувачів, щоб додаткові, доступні пристосування не ставили окремих відвідувачів у гірше становище;
2. Гнучкість у користуванні, коли одним і тим самим пристроєм користуються усі однаково легко;
3. Простоту, коли дія не вимагає додаткових навичок, досвіду чи знань мови, а може здійснюватись на інтуїтивному рівні;
4. Сприйнятність інформації та сигналів, зокрема незрячими, глухими чи людьми із зниженим рівнем уваги, з інтелектуальними вадами;
5. Толерантність до помилок, коли випадкова чи навмисна дія не створить великої загрози;
6. Мінімальність зусиль, коли пристрій чи елемент середовища викликає мінімальну втому за тривалої дії, а також невелике одноразове зусилля;
7. Достатність розмірів та простору із врахуванням місця для допоміжних засобів, якими користуються люди з особливими потребами, а також зони їх досяжності.

А ось думка **В. Шуляра**: “Дизайн архітектурного середовища як порівняно нова спеціальність напрямку “Архітектура” потребує чіткого окреслення свого ареалу. У зв'язку з цим треба окреслити, як цей ареал співвідноситься з ареалами містобудування, ландшафтною архітектури, архітектурного проектування, проектування інтер'єру та меблів.

ДАС як аранжування простору як уже створеного (наприклад, проект ДАС міської площі), так і новостворюваного (але тоді спеціаліст ДАС повинен працювати паралельно з архітекторами окремих споруд).

Роботи ДАС можна розділити на два види: ДАС екстер'єру та ДАС інтер'єру.

Виходячи зі сказанного, існує питання самоідентифікації спеціальності.

До засобів, якими оперує дизайн архітектурного середовища, належать такі спільні для архітектури, як форма, простір, композиція, колір, матеріал тощо. Однак, більшу увагу треба приділити таким засобам, як світло, колір, фактура; оздоблювальні матеріали, матеріали для підлоги, тротуарів тощо; меблі та обладнання; технічне обладнання будинків; малі архітектурні форми; рослинні матеріали для ландшафтного дизайну.

Проблемою освіти ДАС може бути розподіл проектування на архітектурне проектування і на дизайн архітектурного середовища. Тему екологічних аспектів дизайну архітектурного середовища необхідно також розглядати в освіті поруч із іншими: дизайном ландшафту, сезонних будівель і споруд, будівель для торгівлі, видовищ та ін.

Організаційно-методичні питання розпочав висвітлювати **доцент Ю. Джигіль**: “Я думаю, що нам треба напрацювати, встановити і затвердити таке:

Перше. Ми повинні визначити термін “дизайн архітектурного середовища”. Мені здається, що це проектування за законами ДАС, незалежно від параметрів предметів і просторів. А головне завдання такого проектування – досягнення нового якісного рівня. Мета діяльності в сфері освіти і практики ДАС – це формування архітектурного середовища на засадах нових комплексних якісних показників.

Друге. На мою думку, в ДАС взагалі не слід розмежовувати навчальне, експериментальне, пошукове і реальне проектування, адже відбувається становлення професії, вироблення її критеріїв, оцінок, орієнтирів.

Третє. Треба раз і назавжди канонізувати спільні і відмінні аспекти в дизайні архітектурного середовища і архітектурному проектуванні. Сьогодні вимагає цього. Не тільки тому, що є багато спекуляцій щодо професії архітектора-дизайнера. А ще й тому, що до сьогодні не встановлено творчих параметрів роботи архітектора, організатора процесу проектування. Закон “Про архітектурну діяльність” недосконалий – у ньому відсутні критерії відповідальності за кінцевий результат у вигляді архітектурного середовища.

Четверте. Що ж треба, щоб це виправити? Треба визначитися і узаконити параметри диференціації двох найважливіших складових архітектурної діяльності – АП і ДАС. Першої як обов’язкової частини побудови простору. Другої – як його предметно-дійової організації, опертої на ментальні, культурологічні засади населення, міста, регіону та ін.

І п’яте. Узагальнюючи все, що я говорив, хочу сказати, що існують такі проблеми дизайну архітектурного середовища: навчання студентів проектуванню підмінено культурологічними аспектами проектування і науково-дослідницькою діяльністю. А дизайн архітектурного середовища є надбудовою (можливо й вищою, бо ближче до людини і середовища) самого архітектурного проектування.

Розмову розвинув **Р. Стоцько**:

“Зі свого досвіду хочу засвідчити, що архітектори-практики у своїй творчій роботі надають перевагу конструюванню великих і складних об’єктів архітектури, нехтуючи копіткою роботою з дизайну інтер’єрів, упорядкування приоб’єктних територій, малих архітектурних форм та іншого. В колективах архітекторів проектних організацій спонтанно формуються дизайнерські групи, яким, однак, бракує професійної дизайнерської освіти. Архітектори у цих групах працюють переважно за інтуїцією – методом проб і помилок. Через це в проектних архітектурних фірмах виникла гостра потреба у кваліфікованих архітекторах-дизайнерах, які повинні володіти методологією проектування архітектурного середовища у всіх аспектах.

Тому створення кафедр дизайну архітектурного середовища, зокрема в Національному університеті “Львівська політехніка”, є дуже своєчасним і життєво необхідним”.

З повідомленнями виступили аспіранти:

Богдан Гой. “Для збереження свого національного обличчя в архітектурі основну увагу необхідно приділити відповідному навчанню майбутніх спеціалістів. Навчальні плани й програми треба формувати так, щоби в них, окрім базових обов’язкових знань з просторового творення та конструкцій, максимально ефективно вивчався досвід національного будівництва, архітектурної спадщини, проводився аналіз автентичних знахідок чи іноземних впливів – це єдино правильний шлях до формування національно зорієнтованих архітекторів-дизайнерів. І вони, своєю чергою, працюючи в сучасних умовах і по-сучасному, але ґрунтуючись на глибинних знаннях власної культури й архітектурних традицій, в кожному наступному архітектурному творі будуть відображати своє особливе відношення до масштабу простору, до деталей, до їх семантики, до формування містобудівельної композиції, що постає з національної пам’яті. І саме такий підхід до професійної підготовки, на мою думку, повинен стати доктриною нової дизайнерської освіти в Україні. Проте, вочевидь, це стосується як архітекторів-дизайнерів, так і архітекторів-конструкторів і архітекторів-модель’єрів та, врешті, просто архітекторів, які зможуть у майбутньому закладати в архітектурний

твір чітку світоглядну національну ідею, яка б змогла стати єдиним монолітним орієнтиром для всіх спеціалістів, що проектують будівлю й архітектурний простір загалом”.

А. Ахаймова: “Вважаю, що необхідно якомога частіше проводити “Архітектурні Бесіди”, присвячені завданням освіти дизайну архітектурного середовища. Щоразу ми зможемо розширювати методологію навчання, змістовну та прагматичну частину цієї спеціальності, яку багато хто ще сприймає із великою часткою скептицизму. Аналізуючи специфіку професійної діяльності архітектора-дизайнера, переконуємось у тому, що в основі такої професійної освіти має бути базова (традиційна) архітектурна освіта (3–4 курси), а на старших курсах студент повинен поглиблювати свої знання у різних напрямках дизайну архітектурного середовища.

Методи формування об’єктів дизайну відрізняються від традиційної архітектурної діяльності. У зв’язку із “зменшенням” масштабів архітектурного проектування вважаю актуальним і дуже важливим збільшити підготовку та випуск архітекторів, які працюють у вже сформованому середовищі і які здатні створювати, підтримувати, коректувати архітектурно-предметне середовище, яке нас оточує.

Доповідь **професора Бенаї:** “Спеціальність ДАС в Макіївці ще відсутня, але своїм завданням вважаю створення умов для її відкриття. Особливо тепер, коли пріоритети в школі надаються середовищно-екологічним науковим і навчальним типам – в містах, поселеннях і природному середовищі регіону. Тому вкрай необхідною для прискорення процесу відкриття спеціальності є редакція підсумкових документів “Бесіди” з рекомендаціями і настановами, а також їх скерування до мережі усіх архітектурних шкіл України.

Професор О. Челноков поділився із організаційно-програмною діяльністю кафедри ДАС і загалом АРФ ПДАБА.

Вона, за словами Челнокова, є тріадою взаємно інтегрованих заходів: власної освітньо-навчальної діяльності, діяльності і результатів спільних заходів із архітектурними школами Монса і Страсбурга і того, що становить спільний досвід у співпраці із кафедрою ДАС ІАРХ Національного університету “Львівська політехніка”. Співпраця зі школами Монса і Страсбурга, за Челноковим, посприяла тому, що нарешті було знищено комплекси викладачів і студентів їхнього закладу щодо власних досягнень і тим, чого досягли і чим займаються французькі і бельгійські школи. Важливим аспектом для розвитку Дніпропетровської архітектурної школи, що розвивається в середовищі Академії будівництва і архітектури, може стати раціональний пропорційований розвиток архітектурних і будівельних частин освітнього комплексу для здочества. У співпраці з кафедрою ДАС ІАРХ з “Львівської політехніки” професор Челноков найцікавішим вважає оригінальні літні школи, майстер-класи, спільні архітектурно-освітні заходи з львів’янами у співпраці із закордонними колегами не тільки у власному місті і регіоні, а і в інших. Також цікавим з досвіду Львівської архітектурної школи для дніпропетровчан є те, що наукова діяльність школи є наскрізь “середовищна”, що неймовірно актуально і для регіонів центральної України.

Щодо діяльності самої кафедри ДАС, то професор **І. Гаврилов** та доцент **Т. Товстик** доповіли, що в тематиці навчальних курсових, бакалаврських, в роботах спеціалістів і магістрів нарешті стали переважати теми, присвячені побудові простору, дійової і середовищної організації, гармонізації і гуманізації історичного середовища, природних і урбанізованих ландшафтів, архітектури збірно-розбірних, мобільних будівель і споруд, малі архітектурні форми, стильові характеристики, тобто те, чим і повинен займатися архітектор-дизайнер.

З’явилися також навчальні роботи, присвячені спеціальним темам дизайну – психофізіологічному впливу кольору, мистецьким заходам і засобам оздоблення інтер’єрів і екстер’єрів, ергономічним питанням. Іншими словами, розвиток Дніпропетровської школи тепер також асоціюється з розвитком нової для Академії спеціальності. Спеціальності, яка має як свої фундаментальні, так і прикладні заходи, мету, напрямки. І що вже ніхто не ризикує стверджувати, що освіта архітектора-дизайнера – це гіпертрофована освіта архітектора.

У своїх виступах представники ОДАБА **О. Савицька** і **А. Харитонова** зазначили таке. По-перше, було сказано, що участь Одеської школи у заході треба розглядати виключно як дорадчу. Одесити беруть участь у заходах, присвячених розвитку освіти ДАС, тому, що школа стоїть на

порозі відкриття у себе цієї спеціальності. Вони вважають себе скоріше спостерігачами, аніж законодавцями, і їхнє завдання учасників полягає не тільки в ознайомленні з програмами, лекційними і прикладними курсами, навантаженнями, а й у ознайомленні з тим, що об'єднує школи ДАС України, в чому є подібності, навіть запозичення в організації навчання і наука, також у ознайомленні і з відмінностями, і автентичними рисами шкіл. А це потрібно не тільки для культивування унікальності освіти, а для того, щоб не робити зайвих повторів і виявити те, що є найпотрібнішим для міста і регіону і тепер, і в майбутньому. Становлення школи ДАС в Одесі планується в перші роки скерувати на вирішення місцевих завдань, які є значно складніші, аніж в інших регіонах України, зокрема таких, як: транспортні питання; реструктуризація промисловості і припортових територій; інженерна, обслуговувальна, рекреаційна інфраструктури; розвиток урбаністично-просторової структури міста; інфраструктури громадських (виставкових, торгових, видовищних), туристичних, сакральних об'єктів; садово-паркові простори в межах міста і в приміських територіях; і, нарешті, концепція майбутнього усіх схилів і системи пляжів північніше і південніше Одеси.

А ось доповіді архітекторів-практиків, архітекторів-дизайнерів. Правда, не треба думати, що їх виступи були один за одним, а самі доповіді були поділені на ті, які виголошували освітяни, і на ті, що виходили від практиків. Нічого подібного. Цей поділ зроблено навмисно і для того, щоби проілюструвати, що реалії професійної діяльності сучасних архітекторів-дизайнерів набагато різноманітніші, аніж бачаться із навчальних аудиторій. І що стан речей в професії дизайну архітектурного середовища абсолютно відповідає словам Гете, сказаними ним ще у XIX ст.: “Суха теорія, мій друже, а дерево життя вічно зелене”. І якщо прислухатися до того, що вимагає практична діяльність, можна ще багато чого вдосконалити і в самій освіті. Думаю, що ця активність викликана тим, що більшість фахівців-практиків, запрошених на “Бесіду” або вчилися в нашій архітектурній школі і співпрацюють і тепер з нею, або працюють у регіоні.

Першими виступили **Ірина і Олександр Кордуняни:**

“Те, що ми бачимо на кафедрі ДАС і що стало правилом – не тільки навчальне проектування, але й залучення студентів до конкурсів, воркшопів, експериментального проектування – ми колись проходили як ексклюзив, коли спеціальність тільки-но формували на початку 90-х років XX ст. під керівництвом Віктора Івановича. І це дуже добре. Бо сьогодні ми працюємо в режимі творчих змагань, а ще тоді, в “школі” навчалися дотримуватись строків саме під час конкурсного проектування, що нам тепер якнайкраще допомагає в повсякденному житті. Також дуже добре, що керівництво нової кафедри (ДАС) не зрадило своєму головному гаслу – “Архітектори-дизайнери – це штучний освітній товар”, тобто не зрадило орієнтації на освіту з адресною, персоніфікованою спрямованістю. Зі свого досвіду, це треба розвинути і до такого: часом є потреба в диференційовано підготованому спеціалістові, якого ми прагнемо залучити до праці в бюро. Ну, наприклад, в останні 2–3 роки у нас переважали “інтер’єрні” та ландшафтні замовлення від серйозних і стабільних замовників, але від більшості ми відмовилися. Тоді ми вели широке проектування в інших галузях, а спеціалістів з поглибленими знаннями законів формування ландшафту і декорування інтер’єрів в нашому місті бракувало. А в нас не було часу когось навчати. Можливо, треба домовитись, щоб ми всі разом вели такий моніторинг потреби в містах і регіонах в архітекторах-дизайнерах, щоб і освіта враховувала потреби певного місця, часу, спеціалізації, щоб поглиблено проходити ці чи інші аспекти діяльності дизайнера. Від цього ми могли б планувати і свої замовлення на випускників. Наприклад, якби ми узгодили те, про що говоримо, то вже в 2005 році ми б надали роботу двом випускникам, а в 2006 – ще одному і таке інше.

І ще одне. Колись Проскуряков втягнув нас, коли ми вже стали професіоналами, в конкурсне проектування. Навіть в міжнародне. І як учасників, і як фундаторів. Потім ми разом формували міні- і бліц-конкурси, де романтичну частину виконували студенти старших курсів. Ідеї були за школою, а преміальний фонд і реалізація в натурі – за нами. Ми готові і надалі в такий спосіб підтримувати школу. Більше того, пропонуємо за критеріями ідей, виражених в конкурсних міні-проектах, планувати “під себе” майбутніх працівників для нашого бюро”.

Архітектор В. Марченко продовжив ідею, яку розвиває кафедра ДАС у Львові: “Я хочу глибше розвинути одну з ідей, яку висловили Кордуняни. Знаєте, я в проектуванні після університету вже 35 років. В мене виробився власний метод, стиль. Чесне слово, мені легше співпрацювати з тією архітектурною молоддю, яка розділяє мої творчі погляди, стильові уподобання. Можливо, готуючи випускників в школі, треба звертати увагу не тільки на поглиблення спеціалізації за напрямками дизайну ландшафту, малих форм, архітектури інтер’єру та іншого, а й враховувати метод і стиль тих, до кого вони прийдуть працювати, хоча б спочатку. Я готовий фінансувати додатково таку підготовку. Навіть організовувати і фінансувати конкурси, пошукове проектування. Готовий приймати старшокурсників на переддипломні і проектні практики. Бо мене хвилює не тільки фінансовий бік нашої професії, а й те, хто продовжить розвиток моїх творчих ідей, коли я відійду від активної праці.

Ще одне. Так, я пропоную це робити у школі, силами викладачів, а не в себе в майстерні або як погодинник. Я в освіті маю досвід. І переконався, що не завжди практикуючий архітектор, навіть успішний, може вдало навчити або передати досвід, який набув десятиліттями. Освіта – це прерогатива закладів, а наше завдання спільними зусиллями зробити її найефективнішою”.

Архітектор С. Зазулич: “Я підтримую деякий радикалізм пропозицій із захисту професії архітектора-дизайнера, що пролунав у виступах професорів В. Тімохіна, Б. Черкеса, В. Проскурякова. Це має свої причини. Коли я очолив інститут “Закарпатпроєкт” у м. Ужгороді, то зіштовхнувся із серйозною проблемою. Проектувальники інституту були поважного віку, а молоді майже не було. Нема її майже і зараз. Річ не у тому, що старші колеги не справляються з роботою. Нічого подібного. Якраз навпаки. Просто роботи в регіоні стільки, що я був готовий подвоїти колектив. Але ж нема з кого. До нас не іде молодь не тому, що ми її не запрошуємо. Ні. Просто ми хотіли би приймати на роботу молодь із знаннями і навичками. А таких немає. Тут я не говорю про випускників відомих шкіл зі Львова чи Києва. Ці мають роботу вже за 2–3 роки перед закінченнями закладів. Я говорю про тих інших з тих “школок”, про які ми згадували. Мені здається, що цей процес клонування дизайнерських шкіл на папері, без традицій, методів, історії, викладацьких кадрів треба якось зупинити, а розвивати кафедри й інститути у визнаних закладах.

Це ж просто катастрофа, що ми маємо відмовляти так званій “молоді”, яка професійно не готова, а викликати тих, хто давно є на пенсії. Наприклад, у мене працює архітектор Хрущ. Він вчився колись разом із Черкесом і Проскуряковим, але був набагато старшим. Він і зараз прекрасно виконує свої обов’язки. Ми за “Асоціацію” на перехресті зацікавлень освіти і практики, ми готові підтримати гуманітарно і фінансово такі заходи і експерименти в школах, які б гарантували підготовлених до сучасних реалій випускників. Якби нам пішли назустріч, наш інститут запропонував би на пільгових умовах надавати роботу 3–5 випускникам щороку. І знаєте, чому я ще за створення заходів захисту професії? В останні роки спостерігається відтік професійної архітектурної молоді з регіонів до так званих “столичних” центрів. Бог з тими, хто нічого не навчився або ж мало що вміє. Хай вони стають в “столицях” хоч офіціантами. Але ж зводять і талановитих. Потрібно щось робити. І тут якихось там зусиль на рівні громадських організацій явно недостатньо. Потрібні дієві законодавчі заходи”.

Архітектор М. Ягольник: “Я підтримую думку, що освіта і професія архітектора-дизайнера в Україні потребує підтримки усього архітектурного цеху. Можливо, і законодавців.

Правда, зовсім не обов’язково утворювати якісь додаткові структури типу спілки, асоціації. На мою думку, далеко не вичерпані можливості НСАУ і УАА. Адже в їхніх підрозділах працює багато архітекторів-педагогів, архітекторів-науковців.

Необхідно закласти в діючих структурах комісію, напрямок. Це має право на життя. Суджу по собі. Я активно працюю в НСАУ вже багато років. На мою думку, для кожного архітектора настає такий момент, коли його не задовольняє виключно прикладна діяльність. Я сам запроектував і збудував більше 700 об’єктів і вважаю, що серед них є багато таких, що відповідають вимогам сучасної архітектури. Але коли я почав співпрацювати з нашою школою в Політехніці, то переконався – тут вчиться багато талановитої молоді, яка вчиться за новою методологією, ідеї якої випереджають наші. Наше завдання – допомогти нашій архітектурній молоді якнайскоріше адаптуватися в реаліях

сьогодення. Але також і вчитися усьому тому, що викладають їм сьогодні і чого не знали ми. Якщо хочете, я ще й за те, щоб були створені при кафедрах ДАС студії з модернізації-реновації наших знань. Щоби освіта запрошувала нас на свої заходи – семінари, лекції, конкурси”.

В. Вежбицький: “Я заздрю нашій молоді. Подивіться, скільки тут у Львові зібралося дорослих серйозних людей, яких хвилює майбутнє дизайну в Україні! Як змінилися часи! Адже ми всі тут разом сьогодні закладаємо підвалини національного архітектурного дизайну. Шукаємо, як зробити освіту ефективною й актуальною.

Зовсім недавно це було неможливо. Коли я навчався в одному із вузів, не буду називати його з етичних міркувань, то нам щороку викладали совєцьку економіку, політологію. Усі п’ять років. А всі години проектування дорівнювали тільки двом семестрам. Сьогодні я проектую і виготовляю меблі та обладнання. Якби мене більше вчили проектуванню та його засадам, мені б не прийшлося вчитися цьому самому вже після закінчення вузу. Треба обов’язково передбачити в освіті те, чого не було і не могло бути в наш час: вчити універсальним засадам проектування середовища, інтер’єру, меблів, ландшафту. Тільки це зробить майбутнього випускника успішним підприємцем”.

О. Абрамкін: “Я з цією думкою також погоджуюся. Більше того, я хочу, щоб студентів-дизайнерів вчили фантазувати у всьому, що вони проектують, як колись навчили мене, а норми, нормалі, СНИПи, – це потім. Я закінчив “Львівську політехніку”, і темою моєї дипломної роботи був парковий простір з універсальними функціями і спорудами у моєму рідному місті Івано-Франківську. За час свого професійного життя я запроєктував багато об’єктів – житлових будинків, офісів, церков, підприємств харчування, закладів спорту, туризму. Але свій перший проект – дипломний – пам’ятаю завжди. Адже вже пізніше у своїх реальних роботах використовував навички, які відпрацював зі своїм керівником, а також ті архітектурні фантазії, що тоді намалював на папері. Сьогодні в нашому місті багато замовлень, і без фантазії все перетворилося б в тиражування і штампи. А замовник завжди потребує оригінальних ідей. Тому мені здається, що майбутній успіх професії – в раціональному поєднанні ексклюзивних і класичних методів і засад навчання”.

Потім слово взяв **Ю. Білас:** “Я під час навчання в університеті “Львівська політехніка” формувався як особистість і спеціаліст відомими в галузі архітектурної освіти професорами – Р. Липкою, І. Середюком, В. Дурмановим, Б. Черкесом, В. Проскуряковим та іншими і отримав, окрім блискучих, як на мою думку, фундаментальних знань – спеціальні, головними серед яких можна назвати декорування інтер’єрів, архітектоніку сценографічних рішень, ефективні технології в будівництві та архітектурі, перспективні технології, дизайну ландшафту, міського середовища, інформаційно-рекламних систем, благоустрою, малих архітектурних форм та ін. З того, що сьогодні, як я розумію, і становить підвалини освіти архітектора-дизайнера. Це мені потім допомогло під час моєї професійної діяльності. Я працюю і в Києві, і у Львові і переконаний, що “чисте” архітектурне проектування трансформувалося в дизайн, а за ним майбутнє в нашій країні. Хочу, щоби навчальна палітра тем проектування була значно ширшою і щоб їх вели викладачі із поглибленими знаннями спеціальних аспектів. Тобто викладачі-експерти, а не тільки викладачі-викладачі. Від себе особисто хочу привітати усіх із насправді державною справою – відкриттям кафедр і утвердженням спеціальності ДАС в Україні”.

Виступили **О. Коваль, В. Соломончук, В. Жук** з Дрогобича. **О. Коваль:** “Ми співпрацюємо з освітою так довго, що вже і не знаємо, чи то ІАРХ – підрозділ нашого бюро, чи ми підрозділ ІАРХ. Цей досвід переконує, що становлення практикуючих проектувальників має розпочинатися ще на перших курсах підготовки майбутніх дизайнерів. Майже уся молодь, що працює в нашому бюро, була в свій час нам порекомендована Школою. І це добре. Ми спочатку придивляємося, тестуємо, закидаємо посильні завдання. Тепер такий час, що ми не можемо запрошувати будь-кого, не знаючи потенціалу тих, кого запрошуємо. Просто ми самі поставлені в такі умови, що все повинні проектувати “на вчора”, щоб вижити. А для того, щоб отримати якісних спеціалістів, готових працювати в умовах сьогодення, ми і підтримуємо усі навчальні і методичні заходи школи, а тепер і кафедри ДАС – практики, конкурси, огляди, семінари. Робимо це свідомо, бо готуємо разом з кафедрою свою заміну”.

В. Жук: “Я попрацював за кордоном і можу стверджувати, що наша молодь нічим не гірша за підготовкою своїх одноліток на Заході. Просто там засобів значно більше і поліграфічних, і

технологічних, і проектних. Мені здається, треба якось віднайти кошти на підсилення цієї сторони освіти. Можливо, треба при школах створювати кола шанувальників, фундаторів, поки ефективно почнуть діяти державні структури”.

В. Соломончук: “Я також встиг попрацювати і в Росії, і в Чехії, і в Італії. І всюди мені вистачило того, що я отримав під час навчання в Україні. Бачив і зворотні процеси комп’ютеризації освіти архітектора-дизайнера, коли ручна проектно-мистецька робота цінувалася значно вище. Нині. Не може бути і мови про скорочення новітніх технологій в нашій сучасній освіті. Це смішно. Але варто було б, щоб уся освіта спиралася на нашу мистецьку автентичність і ні на що інше. Історія і культура нашої країни настільки багата і різноманітна, що ми століття можемо створювати стилі, орнаментику, колористику, власні фактури”.

Також із повідомленнями виступали **І. Гнесь, В. Каменщик, І. Щербаков, Р. Кінаш** та ін.

Можна стверджувати, що екскурсії на об’єкти дизайну архітектурного середовища стали семінарами, під час яких відбулося напрацювання інтелектуального матеріалу.

Особливо це стосується екскурсій: “Станція Львів як приклад формування нової стилістики регіональної еклектики”, яку підготував арх. В. Марченко; “Сценографічні рішення балету “Ромео і Джульєтта”, які коментували художники-сценографи Тадей Риндзак і О.Лисик–Зінченко; та “Дизайн інтер’єрів навчального корпусу і рекреацій Львівської духовної семінарії”, яку провів архітектор і педагог Р. Стоцько.

На прикладі реновації “Станції Львів...” архітектор В. Марченко поділився досвідом, як йому доводилося під час проектування і впровадження ідей в натуру займатися самоосвітою в напрямках оздоблювальних матеріалів, освітлювальних приладів і систем, технологій виготовлення меблів, обладнання, інформсистем. Тобто вчитися того, чого було занадто мало в свій час викладено під час лекційних і проектних навчань. Особливо складним завданням для мене, говорив архітектор, було відтворення мистецько-стильового контексту середовища будівель і інфраструктури австро-угорської залізниці, за часів якої і постала „Станція Львів”. Адже з часом зникли описи і публікації, а особливо професійні за даною тематикою. Доводилося піднімати забуті архівні матеріали, аналізувати авторські проектні варіанти. Цього, можливо, треба вчити від початку, від студентських проектів – пошуку культурологічного алгоритму середовища, в якому ведуться проектні роботи. Тільки тоді запроєктоване буде виглядати може і не автентичним, але близьким за духом тому, що проектували автори. Під час огляду інтер’єрів вокзалу, просторів залів точилися дискусії про значення колористики для організації простору в громадських спорудах поміж проф. Тимохіним, доцентами Топорковим, Джигілем, Яцівим, іншими архітекторами. Зійшлися на думці, що певні функції і просторові рішення можуть мати не тільки колір, але і запах та смак.

Ознайомлення зі сценографічними рішеннями балету “Ромео і Джульєтта”, створеними свого часу видатним майстром сцени художником Є. Лисиком, було надзвичайно корисним для всіх учасників. Адже засади монументального мистецтва однакові що для сцени, що для вулиць і площ міста. Адже не секрет, що середовище наших міст є недостатньо наповненим монументальними творами, які б несли національну ідею і передавали загальнолюдські духовно-культурні цінності.

Співавтори вистави О. Лисик–Зінченко і Т. Риндзак стверджували, що хоча завіси і палети балету намальовано, але маестро під час праці використовував і засоби саме дизайну архітектурного середовища – формував горизонти у вигляді спеціальних площин, палети і куліси як просторові анфілади, фактури розписів також сприяли просторовим рішенням вистав і виявленню його характеристик – як ближче–далі, більше–менше та ін.

Проф. В. Бондаренко і доц. А. Олексієнко підкреслили, що, наприклад, проф. В. Кравець з Харкова знайомив своїх студентів із законами композиції засобами дизайну архітектурного середовища саме під час проектування і виготовлення навчальних сценографічних установок-композицій. І що таке навчання, в принципі, на думку Бондаренка і Олексієнка, можливе на кафедрах ДАС України.

Під час екскурсії за темою “Дизайн інтер’єрів і рекреацій Львівської духовної семінарії”, яку провів **Р. Стоцько**, відбулася дискусія щодо того, чи обов’язково простір подібних закладів повинен бути відмежований від простору і середовища, де він будується, чи також може бути

повністю або частково інтегрований в довкілля. Дійшли висновку, що хоча призначення таких закладів вимагає відповідної ізоляції як контингенту, так і його діяльності від цивільних форм життя, все ж архітектурно-середовищне, архітектурно-мистецьке вирішення будівель і комплексів, а серед них освітніх і монастирських, повинно бути не підкреслено відмежованими, а композиційно, організаційно, комунікаційно єдиним.

Так в доповідях, бесідах, екскурсіях, семінарах, зустрічах із практикуючими архітекторами Львова і регіону, студентами, аспірантами непомітно промайнули заплановані два робочі дні. І серед іншого стали помітними помилки, допущені організаторами “Бесіди”. З’ясувалося, що спеціальність ДАС – це не ізольована, ексклюзивна професія, а така, що і тепер, і в майбутньому є і залишиться інтегрованою в класичне містобудування, архітектурне проектування, архітектурну історію, теорію і реставрацію. Тобто під час заходу всі відчували, що не вистачає передусім представництва провідних вчених, вчителів, організаторів освіти інших напрямів архітектури. Не тому, що бракувало учасників, а для того, щоб виробити насправді об’єктивні критерії щодо освіти ДАС, її мету і завдання, запропонувати фундаментальні положення.

Для цього нам на „Бесіді” забракло провідних вчених – професорів І.О. Фомина, В.І. Єжова, А.П. Мардера, Г.І. Лаврина, М.М. Дьоміна, В.Й. Кравця, Т.Ф. Панченко та ін. Під час обговорення і підготовки підсумкових документів учасники зрозуміли, що якщо подати їх як одностайне рішення без врахування думки інших колег, що діють в царині освіти, то це не принесе великої користі новітньому архітектурному руху, бо виглядатиме таким собі приватним рішенням. Погодилися змінити регламент і замість “Ухвали” підготувати “Проект Ухвали” щодо завдань освіти дизайну архітектурного середовища і ознайомити з ним усіх архітекторів-освітян. А сам скоригований “Проект Ухвали” винести на обговорення ще раз, але вже на третій Бесіді і в колі архітектурних освітян значно ширшому, аніж тільки тих, що представляють ДАС, але і тих, хто прислужився створенню національної архітектури загалом.

Редакцію “Ухвали” учасники “Другої архітектурної Бесіди” доручили профессорам В. Тімохину і В. Проскурякову, а текст самої ухвали, підготовленої ними, має такий вигляд:

УХВАЛА З ОСВІТИ ДИЗАЙНУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

5–7 жовтня 2004 року в Національному університеті „Львівська політехніка” в ІАРХ на кафедрі ДАС відбувся Круглий стіл: „Друга Архітектурна Бесіда”, присвячений завданням освіти дизайну архітектурного середовища та відкриттю кафедри ДАС.

“Архітектурна Бесіда” зібрала провідних науковців, педагогів, архітекторів з КНУБА, ХДАДМ, ОДАБА, ПНТУ ім. Кондратюка, ПДАБА, ІАРХ, Львівського аграрного університету та архітекторів-практиків з Дрогобича, Ужгорода, Львова, Рівного, Чернівців, Івано-Франківська, Дніпропетровська, Києва.

Результатом Круглого столу стали Ухвала з освіти ДАС і рішення щодо створення Асоціації архітектурних шкіл ДАС.

ПЕРША РЕДАКЦІЯ ЛЬВІВСЬКОЇ УХВАЛИ З ОСВІТИ ДИЗАЙНУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Ми, професійні викладачі та архітектори, вважаємо за доцільне приділити більше уваги розвитку дизайну архітектурного середовища в Україні, який все більшою мірою набуває значення провідного засобу створення і спадкоємного розвитку архітектурного середовища. Відчуваючи відповідальність за розвиток освіти архітекторів-дизайнерів, маючи на меті надання їм можливості для професійної праці в новій культурно-мистецькій галузі, ми вважаємо за доцільне оприлюднити наступне:

Доба незалежності в Україні принесла із собою, окрім прямих успіхів і досягнень, складні проблеми, пов’язані із зміною парадигми мислення, світогляду, що вплинуло на простір і середовище загалом і призвело не тільки до спадкоємного його розвитку, а й до деградації. Це проявилось у вигляді приниження професії проектувальника, вченого, педагога. Ось чому

необхідність сформувати нові сучасні завдання освіти ДАС у вищих навчальних закладах є вимогою часу.

Фундаментальними положеннями освіти ДАС є такі:

1. Якість архітектури, архітектури природного і штучного середовища, як і будь-які інші плоди цивілізації та культурна спадщина у всіх їх можливих проявах має стати предметом турботи суспільства.

2. Суспільство зацікавлене в тому, щоби архітектори-дизайнери могли зрозуміти і практично задовольнити запити щодо проектування і збереження архітектурного середовища, оновлення і відновлення природного і штучного середовища.

3. Методи, методики, відмінності в освіті архітекторів-дизайнерів в архітектурних школах України різноманітні, що становить багатство не тільки національної освіти, а і національної культури загалом. Цю унікальну спадщину необхідно врахувати та зберегти під час входження України в Болонський процес і розроблення нових стандартів освіти.

4. Водночас освіта архітекторів-дизайнерів в архітектурних школах України повинна відповідати місцевим, історично сформованим критеріям, які надають можливість регіональним школам і професійним організаціям оцінювати і покращувати освіту майбутніх архітекторів-дизайнерів для взаємного визнання свідоцтв професійного рівня, для гарантії, що власник диплому, сертифіката має відповідний рівень спеціальної освіти.

5. Освіта ДАС в Україні повинна бути орієнтована на загальносвітове бачення майбутнього: високу якість життя в міських та сільських поселеннях; технічний рівень забезпечення життя повинен відповідати сучасним соціальним, культурним та естетичним потребам; архітектурне середовище повинне бути екологічно збалансованим; дизайн архітектурного середовища має стати ефективним засобом творення гармонійного оточення людини.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ОСВІТИ ДАС

Дизайн архітектурного середовища покликаний розвинути і реалізувати ідеї архітектури і будівництва як важливу складову сучасної цивілізації та культури.

1. Освіта ДАС повинна мати організований характер, завдяки якому співіснують і узгоджуються концептуальність архітектурного і контекстуальність дизайнерського бачення проблем розвитку архітектурного середовища;

2. Головна мета освіти ДАС – формування архітектора-дизайнера як головного генератора професійних рішень у просторовому середовищі;

3. Освіта ДАС повинна відповідати державним стандартам освіти і основним вимогам Болонського процесу;

4. Викладачі і студенти, що спеціалізуються в галузі ДАС, повинні опиратися на етичні засади, що сформульовані в державних документах, в документах громадських організацій, в хартіях, постановах, ухвалах конгресів Міжнародної спілки архітекторів;

5. Освітні програми повинні орієнтуватися на державні стандарти освіти, положення Болонської конвенції, а також формувати умови для проведення експериментів в освітній і професійній діяльності, забезпечувати гармонійне узгодження академічної і професійної спрямованості архітектурно-дизайнерської освіти;

6. Освіта ДАС повинна мати важливу складову з передосвіти у школах, гімназіях, а також охоплювати вищі рівні поствузівської освіти. В зв'язку з цим доцільно ставити питання перед ВАК України про відкриття наукової спеціальності 18.00.03 – Дизайн архітектурного середовища.

КРИТЕРІЇ ТА ГАРАНТИ ОСВІТИ ДАС

Для досягнення задекларованої мети і завдань треба враховувати:

– системи самооцінки і перегляд навчальних програм повинні здійснювати колегіальні комісії з педагогів і архітекторів-дизайнерів із практичним досвідом;

– кількість студентів ДАС встановлювати, виходячи із можливостей та запиту регіонів та впливу конкретних вузів;

- школи ДАС, окрім комп'ютерних технологій, лабораторій, проектно-пошукових майстерень, повинні бути укомплектованими спеціальними виробничими майстернями;
- освіту ДАС і проектну діяльність необхідно підтримувати і заохочувати різними шляхами: в майстер-класах, бюро та ін.
- наукова діяльність викладачів ДАС повинна стати складовою освітньої діяльності;
- проектне навчання і робота повинні становити не менше половини навчальної програми, мати персоніфіковані, індивідуальні риси;
- в термінах освіти ДАС необхідно знайти місце для професійних практик, які загалом триватимуть не менше ніж один рік;
- на формальному рівні освіта ДАС завжди повинна завершуватися індивідуальним проектом та відкритим захистом, до складу якого, за можливістю, треба вводити практичні реалізації складових роботи, а з метою об'єктивного рішення до складу ДЕКів вводити викладачів з інших шкіл та архітекторів-дизайнерів із значним практичним досвідом;
- дипломні проекти повинні апробовуватися в інших архітектурних школах.

Цю “Ухвала” було сформовано за ініціативою круглого столу „Друга Архітектурна Бесіда” з метою ліцензування спеціальності ДАС. Ухвала стає основою для формування Асоціації (зі спеціальності) ДАС вищих шкіл України.

ЛЬВІВ

Національний університет “ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”

УДК 711

І.А. Дида

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну та основ архітектури

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРИРОДИ В АРХІТЕКТУРІ УКРАЇНИ

© Дида І.А., 2006

Стисло викладено результати дослідження, яке стосується зв'язку української архітектури з навколишньою природою, краєвидом, ландшафтом. Підтверджено, що зв'язок з природним довкіллям – це одна з основних рис, притаманних традиційній українській архітектурі.

У Національному університеті “Львівська політехніка” проведено наукове дослідження питання про те, яку роль відіграє та яке місце займає природа в архітектурі України. Терміном „природа” ми позначаємо сукупність особливостей рослинного і тваринного світу, кліматичних умов, рельєфу тощо якої-небудь місцевості, країни; навколишнє географічне середовище [1]. Терміном “архітектура” – систему будинків та споруд, що формують просторове середовище для життя та діяльності людей [2].

Традиційна українська архітектура є дуже тісно пов'язана з навколишньою природою, з краєвидом, з ландшафтом. Проблема ролі та місця природи в архітектурі України має принципово вагоме значення для об'єктивного розуміння суті української архітектурної творчості, процесу її розвитку і реалізації протягом сторіч. Усі визначні дослідники та громадські діячі, публіцисти, а також гості України, мандрівники, які описують Україну минулого, завжди зазначають як незаперечний факт особливо тісний зв'язок української архітектури з природою, з краєвидом, з ландшафтом. Україна – це край чудової природи, а українська архітектура, міста і села України ніби створені з цієї природи, ніби виростають з неї. Архітектура в Україні є невіддільною від природи.